

8. Bar-On R. The Bar-On Emotional Quotient Inventory: Technical Manual. Toronto : Multi-Health Systems, 1997. 150 p.
9. Goleman D. Emotional intelligence. New York : Bantam Books, 1995. 352 p.
10. Mayer J.D., Salovey P., Caruso D. Emotional Intelligence. New ability or eclectic traits? American Psychologist. 2008. September. P. 503–517.
11. Petrides K.V., Furnham A. On the dimensional structure of emotional intelligence. Personality and Individual Differences. 2000. Vol. 29. P. 313–320.

**«ПРИНИЗИТИ НЕ МОЖНА ПІДТРИМАТИ», або
ПСИХОПРОФІЛАКТИКА МЕНШОВАРТОСТІ УКРАЇНЦІВ
ПІД ЧАС ВІЙНИ**

Моргун В. Ф.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
v.f.morgun@gmail.com*

У психології і в житті існує відома порада – не приймати рішень у стані афекту, бо надзвичайні емоції затьмарюють розум і тоді рішення може виявитися не найкращим. Ще небезпечніша ситуація афекту, в якій опиняється вся нація, як це сталося з Україною після повномасштабного вторгнення рашиської держави-терориста 24 лютого 2022 року. Особливість цієї війни в її гібридному характері, де збройні дії супроводжуються (а часто і випереджаються!) потужним впливом на свідомість ще й психологічної війни, яка зомбіює і робить потенційними жертвами ледь не все людство планети Земля [2].

Одним із елементів психологічної зброї рашиського диктатора є його теза про неіснування (!) української держави. Україна у справедливій боротьбі на психологічному фронті прийняла, зокрема, два споріднених закони, що відомі як закони про декомунізацію (2015) та деколонізацію (2023) [1]. Але деякі перегини у їх виконанні на місцях, що пов'язані з дискредитацією видатних українців, де-факто підіграють путлеру, мовляв, в Україні немає ні держави, ні достойних українців.

Мета даної статті, користуючись соціально-психологічним методом увімкненого спостереження, по-перше, діагностувати небезпеку приниження гідності / підсилення меншовартості українського народу, по-друге, надати психопрофілактичні поради і вказати шляхи подолання цього ганебного явища, яке аж ніяк не сприяє покращенню морально-психологічного стану нації ні на фронті, ні в тилу.

Звернемося до спостережень. На фініші президентських перегонів 2019 року в Полтаві проходив обласний актив, де з

промовами виступають колишні керівники Полтавщини. В історичних фрагментах їх виступів згадувалося багато достойних імен, окрім двох постатей, які принесли не тільки славу нашому краю, але й світову славу всій Україні – ім'я видатного письменника Миколи Гоголя та ім'я видатного педагога, психолога і письменника Антона Макаренка. Можна, слідом за відомою І. Фаріон, картати їх за російську мову, але відлучати геніїв України від України, справедливо заперечувала в своїх блискучих блогах навіть ця шанована пані.

Велика подяка і низький уклін полтавцям, які в 2001 році на честь 100-літнього ювілею міста назвали вулицю, на якій проживав відомий агроєколог, державний діяч і письменник-публіцист Федір Моргун (9.05.1924-7.07.2008), його іменем. Але після закону про декомунізацію виникла пропозиція про... перейменування, бо Моргун протягом 15 років (1973-1988) очолював Полтавський обком компартії України. Автор 2 березня 2016 р. був на зустрічі з керівництвом і громадськістю області тодішнього директора Українського інституту національної пам'яті пана В. Вятровича, який (у присутності тодішнього очільника ОДА В. Головка) на питання про долю назви вул. Ф. Моргуна дав таке роз'яснення.

Постать Ф. Моргуна не підпадає під дію закону про декомунізацію, принаймні, з двох причин. По-перше, виключенням із закону є учасники бойових дій II Світової війни, пов'язані з «вигнанням нацистських окупантів з України», до яких належить і Моргун.

По-друге, виключенням із закону є діячі, які зробили вагомий внесок у «розвиток української національної державності, науки і культури», і Вятрович навів приклад такого внеску – книгу Ф. Моргуна «Сталінсько-гітлерівський геноцид українського народу» [3], 3-тє видання якої вийшло друком за підтримки інституту національної пам'яті. За її випуск полтавське видавництво «Дивосвіт» нагороджене Дипломом Полтавської обласної ради II ступеню за краще патріотичне видання. За вагомий внесок у підвищення родючості ґрунтів Полтавщини, за вказану книгу та цикл патріотичних праць із новітньої історії України («Безсмертна душа України», «Переорані покоління», «Хто і де зірвав бліцкриг?», «Прокляття війни», «Керівники держав, не бійтеся бути святими», «Куди йдеш, Україно?», «Вибір України – порятунок природи і села») Ф. Моргун удостоєний Міжнародного ордена Миколи Чудотворця «За примноження

добра на Землі» (1999) та високої державною нагороди – ордену Ярослава Мудрого V ступеня (2004) [4]. (Див. також формулювання виключень із Закону про деколонізацію: «...Крім подій, пов'язаних із опором і вигнанням нацистських окупантів з України або із... розвитком української національної державності, науки, культури... [1, с. 17]»).

Дивно, що після прийняття закону про деколонізацію, який має ті самі виключення, що і про декомунізацію, вулицю Моргуна таки перейменували на Кірхівську. Хіба ініціатори не розуміють, що принизивши Ф. Моргуна, проігнорувавши букву закону, не прислухавшись до порад директора Українського інституту національної пам'яті, вони ллють воду на путлерівського млина меншовартості українців?! Представники трьох поколінь мого роду – за часів царської імперії, за часів радянської імперії, за часів незалежності – зі зброєю в руках боронили і боронять Україну. Мені соромно перед пам'яттю свого діда Трохима Моргуна, ветерана I Світової війни, який в часи колективізації отримав 10 років каторжних робіт у сталінських таборах (на будівництві Біломор-каналу), мені соромно перед пам'яттю мого батька Федора Моргуна, який підлітком рятував під час фашистської окупації на донецьких хуторах дідів, жінок і дітей України, а юнаком отримав три поранення, звільняючи в 1943-1944 роках Україну від Донбасу до Карпат. Мені соромно перед своїм сином Максимом Моргуном, який не чекаючи виклику, з'явився у Полтавський територіальний центр і вже другий рік боронить Україну на північно-східному фронті від навали рашистів. Мабуть і синові Максиму соромно за свого батька Володимира, який уклав три книги на захист його діда Федора («На захист батька», «Психохірургія наклепів», «Правда про кривду»), але достойну людину від приниження так і не захистив. (Відсилаю ще до однієї книги Ф. Моргуна: «Мертва хватка сталінізму. Кому і навіщо це потрібно?»).

У чергову опалу ініціаторів цькування видатних українців знову потрапив Антон Макаренко, бо працював у НКВС. НКВС знищувало людей, зараз воно «мертвою хваткою сталінізму» знищує ім'я Макаренка. А де подівся, шановні громадяни перейменовувачі, наш здоровий глузд? Чому ми робимо вигляд, що не знаємо – а що такого поганого чинив у НКВС особисто Макаренко? Та рятував від голоду і холоду, вчив і виховував українських дітей, безпритульних, безбатченків, неповнолітніх злочинців – жертв червоного і білого терору Громадянської війни початку ХХ століття! Хіба за це порядні люди карають таку

людину?! ЮНЕСКО кваліфікує Макаренка як кращого світового педагога, його бестселер «Педагогічна поема» перекладено 40 іноземними мовами, Українська асоціація Антона Макаренка (УААМ), колектив Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка публічно благають не принижувати ім'я великого педагога, а ми цькуємо й цькуємо... [5]. В Україні прийнято закон про булінг-цькування школярів. Цього замало, треба негайно приймати закон проти булінг-цькування дорослих – «і мертвих, і живих»!

Великої шкоди українській освіті і науці, українській діаспорі може нанести і огульна заборона цитування літературних російськомовних джерел. Тут перелякана практика випереджає навіть переляканих чиновників від науки. Наприклад, класики української психології – одесит С. Рубінштейн, полтавець Д. Ельконін, харків'янин П. Гальперін – багато років працювали в рф і писали праці російською. Заборона цитувати ці праці представників української діаспори збіднить українську психологічну науку і знову штовхне нас до комплексу меншовартості.

Для того, аби діяча вважали українським, достатньо хоча б однієї з названих ознак:

– **народився в Україні** (наприклад, класики психології – одесит С. Рубінштейн, полтавець Д. Ельконін, харків'янин П. Гальперін);

– **мав досягнення в Україні** (наприклад, співзасновниками Харківської психологічної школи в 30-ті роки ХХ століття в Україні були психолог із білорусі Л. Виготський, психолог із росії Л. Божович);

– **публічно визнає своє українське походження** (наприклад, американські кінозірки Л. Ді Капріо, С. Сталлоне, Д. Духовни, Вайнона Райдер, Віра Фарміга та ін., а видатний натураліст світу Володимир Вернадський, який народився і помер за кордоном, мав видатні досягнення в українські періоди діяльності, є автором статті з промовистою назвою: «Я – українець»!).

Отже, проведений аналіз, дозволяє зробити такі *висновки і рекомендації*.

1. Щодо вирішення долі національних святинь, зокрема, постатей та спадщини видатних українців, слід **категорично заборонити внесення у списки на вилучення будь-яких постатей із історії України без узгодження з відповідними**

державними, науковими та громадськими інституціями. На прикладі Макаренка, зокрема, необхідно запросити експертну оцінку, принаймні, в Українському інституті національної пам'яті, Міністерстві освіти і науки України, в НАПН України та в УААМ.

2. Навіть ворога, аби його перемогти, треба знати з перших джерел. **Тому заборона на вільний доступ до певних праць повинна стосуватися змісту праць, а не мови.** Фашисти книги палили, рашисти вилучають і знищують українські книги з бібліотек... Невже дурний приклад такий заразний?

Ніхто ж не закликає позбутися трофейної зброї, навпаки, ми підсилюємо нею свою військову міць і обертаємо проти ворога! Мова – це теж зброя! Наші бійці розуміють перемовини ворога без перекладу, а ворог, який не володіє українською, може бути дезінформований і переможений набагато швидше! Ідеальним рішенням був би переклад праць класиків діаспори українською, і тільки після цього слід забороняти посилення на оригінали російською.

Особливо небезпечним є відчуження видатних людей від країни за однією ознакою: або народження, або проживання, або самоідентифікації особистості. Узагальнюючи, підкреслимо ще раз: *слід відмовитися від недолугого ототожнення видатних і пересічних українців із тією імперією, під п'ятою якої їм не пощастило жити. Їхнє і наше щастя полягає у тому, що вони є видатними українцями, які приносять Батьківщині-ненці світову славу в усі періоди історії (колоніальної та незалежної) і заслуговують визнання не тільки іноземців, але і своїх земляків!*

А тепер, шановний читачу, прошу повернутися до першого рядка назви цих тез і самому поставити знак пунктуації (кому) – справедливо!

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії». Верховна Рада України. Київ: 21.03.2023 р. 25 с. URL : <http://www.golos.com.ua/documents/z-3005-ix.pdf>

2. Моргун В. Ф. Психопрофілактика вірусу дезінформації. *Психологія і педагогіка у протидії пандемії COVID-19*. Інтернет-посібник / за наук. ред. В. Г. Кременя; координатор проекту В. В. Рибалка. К.: ТОВ «Юрка Любченка», 2020. С. 194-203 / 243 с.

3. Моргун Ф. Т. Сталінсько-гітлерівський геноцид українського народу. Факти і наслідки. 3-є вид., скорочене. Полтава: Дивосвіт, 2008. 288 с.

4. Писаренко П. В., Лебедик М. П. Кобзар переораних поколінь Федір Моргун / з передмовою і за ред. В. Ф. Моргуна. Полтава: РВВ ПДАА, 2010. 59 с.

5. Чи варто торгувати національними святинями?! Лист-звернення педагогічної громадськості України / М. Гриньова, Ю. Бойчук, А. Ткаченко, А. Самодрин, В. Рибалка, В. Моргун, М. Шакоцько. *Учитель* (газета). Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди. № 3-4 (304-305). 30 квітня 2022 р. С. 2.

ПРОБЛЕМА ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Самілик В. І., Хлонь Н. В.

Глухівський національний педагогічний університет

імені Олександра Довженка

samilykvalentina@gmail.com, nkhlon@gmail.com

Пандемія COVID-19 стала викликом для багатьох країн світу. Фахівці різних спеціальностей були вимушені в короткий термін адаптуватися до нових умов роботи. Зокрема це стосується освітньої галузі. Раптовий перехід на дистанційний формат змусив педагогів опановувати нові для себе навички. Зросла і тривалість перебування педагогів перед монітором комп'ютера та інших гаджетів, що забезпечують віддалену комунікацію. Як наслідок, це посилювало психоемоційне напруження, обумовлювало зниження рухової активності. Зарубіжні та вітчизняні психологи неодноразово звертали увагу на корелятивні зв'язки між фізичною активністю та ментальним здоров'ям. Малорухомий спосіб життя негативно впливає на психоемоційний стан особистості. Окрему групу складають ті, хто перехворів на COVID-19, і мали при цьому супутні хвороби. Відновлення не завжди проходило під наглядом фахівців, що затягувало цей процес. Ще одним стресором у цей період була паніка, нав'язана різними поглядами на потребу у вакцинації. Після зниження кількості хворих, коли світова спільнота почала працювати над оптимізацією ситуації та шляхами попередження подібної небезпеки, українці зіткнулися ще з одним лихом – повномасштабним вторгненням російський військ на територію країни. Все це детермінувало посилення тривожності, загострення психосоматичних проявів. Відтак освітяни вимушені працювати в екстремальних умовах: обстріли, планове вимикання світла, освітні реформи в новій українській школі та ін. Разом з цим ускладнюється виконання не тільки професійної соціальної ролі, а й ролі батьків, чоловіка чи дружини, що також посилює напруження. Переконані, що в умовах сьогодення турбота про